

LEO-FIDELIS VAN DEN POEL (1790-1837) DE DOKTERSZOOON UIT WAKKEN (Een biografische schets)

J. DEVADDER C.F.X.

Op 13 augustus 1833 kondigden de «Annonces Maritimes» te Antwerpen de afreis aan, met bestemming New York, van «le beau navire américain *Groton*, cap. Richard Baker». Het vrachtschip, zo werd er verder meegedeeld, zou niet enkel goederen opnemen voor New York, Philadelphia, Boston en Baltimore, maar «il prendra également des passagers». Belangstellenden werden verzocht zich te richten tot de scheepsmakelaars A. Griese, Ch. Grisar of W. Marsily. Niettegenstaande op die 13de augustus geschreven werd dat het schip «partira positivement le premier septembre», toch werd het bericht nog een twaalfde — en laatste — keer gepubliceerd op 7 september, omdat de *Groton* uiteindelijk slechts op 10 september 1833 uit de Antwerpse haven zou afvaren...

De makelaars hadden het vrij gemakkelijk gehad om de kleine driemaster een gevarieerde lading te bezorgen van 349 ton, maar het was moeilijker gebleken ook passagiers te vinden voor de Verenigde Staten. Ten slotte was een groep van dertien reislustigen komen opdagen : een soort missiegezelschap dat onder de leiding stond van een priester, Leo-Fidelis Van Den Poel.

Jeugd en vorming

Vooraleer hij, als 43-jarige, naar Amerika voer, was er al heel wat gebeurd in het leven van Van Den Poel. Reeds zijn geboorte te Wakken, West-Vlaanderen, op 12 oktober 1790, had in zekere zin iets merkwaardigs. Leo-Fidelis Van Den Poel behoorde inderdaad tot de weinigen die, vóór de Belgische onafhankelijk-

heidsverklaring van 1830, als «Belgisch staatsburger» waren ter wereld gekomen. Op 11 januari 1790 hadden de «patriotten» immers de Oostenrijkse heerschappij van Keizer Jozef II afgeschud en een Belgische Republiek gesticht, die echter in december van datzelfde jaar door het herstelde Oostenrijkse gezag zou worden weggeveegd. Maar precies in die korte periode van Belgische onafhankelijkheid had Joanna Teresia Damman, echtgenote van dokter Augustin Eugène Van Den Poel, het levenslicht geschonken aan haar eerstgeborene, die in het doopsel de naam ontving van Leo-Fidelis. De jongen zou een rijtje openen van zes kinderen, waarvan er drie hem zouden overleven.

Doctor medicus A. E. Van Den Poel, die zich gaarne ook als dichter gewaardeerd zag, behoorde tot een geslacht dat in 1735, onder Karel VI van Habsburg, tot de (kleine) adelstand werd verheven. Niet zonder zin voor humor had de familie een «poel» met twee zwemmende eendjes in het wapenschild laten opnemen, alles onderstreept door de passende spreuk «Non offendit odor» !

Zoals familieleden vóór en na hem spelde dokter-dichter A. E. Van Den Poel de «adellijke» familienaam met «kleine» letters — van den Poel — maar zoonlief Leo-Fidelis zou, op bijna ostentatieve wijze «Van Den Poel» schrijven. Wellicht had hij, die als kind onder het bewind van de Franse Revolutie moest leven, ervaren dat niet de «poel» een onprettige geur betekende voor die Franse revolutionaire neuzen maar al wat naar adel rook...

Behoudens de geboortedata van zijn jongere broer Ferdinand en van zijn vier zusjes, waarvan er twee heel jong overleden, zijn over de kinder- en jeugdjaren van Leo-Fidelis Van Den Poel geen gegevens beschikbaar.

Plots duikt zijn naam weer in een archiefstuk op, wanneer op 29 juni 1816 zijn intrede in het groot-seminarie van Gent wordt geboekt. Leo-Fidelis was toen bijna 26 jaar vol, en die leeftijd schijnt op een zogenaamde «late roeping» te wijzen. De verklaring kan evenwel een andere zijn. Wellicht had de jongeman geweigerd zijn roeping te volgen onder de heerschappij van Napoleon I.

Niettegenstaande het konkordaat van 1802 met paus Pius VII was Napoleon steeds eigenmachtiger gaan optreden tegenover de Kerk, wat veel argwaan en verzet had gewekt onder de geeste-

lijken. Sommigen hadden verkozen het land te verlaten, zoals de Brabantse priester Karel Nerinckx (1761-1824) die in 1804 naar de Verenigde Staten uitweek en er bewonderenswaardig missiewerk zou verrichten. Anderen vervielen tot schisma, zoals de «Stevenisten» die ook in West-Vlaanderen zeer bekend en bedrijvig waren. Maar ook geestelijken die loyaal hadden meegewerkt met het herstel van het kerkelijk leven volgens de bepalingen van het konkordaat, zouden vaak genoeg moeilijkheden kennen. Het uitgestrekte bisdom Gent, waartoe West-Vlaanderen sinds Napoleons konkordaat behoorde, werd zelfs bijzonder getroffen toen zijn bisschop, Mgr. M. J. de Broglie, in 1811 door Napoleon werd gevangen gezet en twee jaar later door de keizer als bisschop werd afgesteld.

Kort daarna echter waren de grote historische gebeurtenissen mekaar vrij snel opgevolgd: Napoleons nederlaag in de Volkerenslag van Leipzig, zijn eerste troonsafstand, Elba, Waterloo en de oprichting van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden onder koning Willem I.

Die nieuwe situatie gaf een ogenblik hoop aan de Belgische katolieken, die een volledige «restauratie» van hun vroegere rechten én voorrechten verwachtten. In elk bisdom werden de seminaries heropend, te Gent keerde Mgr. de Broglie als bisschop terug, de verspreide kloosterlingen kwamen opnieuw bijeen. Dat alles kan een rol gespeeld hebben in Van Den Poels beslissing om eindelijk aan zijn roeping gehoor te geven en zijn priesteropleiding te beginnen.

Een rustige tijd zou het evenwel niet worden. Reeds in de zomer van 1815 had Mgr. de Broglie, Van Den Poels bisschop, zich uitgesproken tegen de staatsgrondwet die Willem I in het nieuwe koninkrijk wilde proklameren. En op 17 augustus 1816, geen twee maanden na Van Den Poels intrede in het Gentse seminarie, werd een proces tegen bisschop de Broglie ingespannen omdat hij — onwettelijk, zo oordeelde de regering — de Jezüieten in zijn bisdom had toegelaten. Het proces zou meer dan een jaar aanslepen en eindigen met Mgr. de Broglies veroordeling tot verbanning uit het land op 8 november 1817, maar reeds voordien was de bisschop vrijwillig naar zijn geboorteland, Frankrijk, teruggekeerd.

Vóór het zover kwam, had seminarist Van Den Poel echter een

reeks gebeurtenissen meegemaakt, die een grote betekenis zouden hebben voor zijn verdere leven.

De Brabantse missionaris Karel Nerinx was in de zomer van 1816 op rondreis in België om financiële steun en kandidaten voor zijn «Amerikaanse Missie» te zoeken, en bij die gelegenheid bezocht hij ook de seminaries te Gent, Mechelen en Luik. Zijn oproep sloeg de geestdrift los bij heel wat jonge mensen, en de invloed van zijn gesproken woord werd bestendig door twee vlugschriften die de gewiekste missionaris op die rondreis verspreidde. Toen weinige maanden later de Fransman Mgr. L. W. Dubourg (1766-1833), bisschop van Louisiana, U.S.A., op zijn beurt het Gentse seminarie bezocht, vond hij een uitstekend voorbereid terrein.

Met de toelating van Mgr. de Broglie zouden vier Gentse seminaristen, medestudenten dus van Van Den Poel, de bisschop van Louisiana als missionarissen naar Amerika vergezellen. Onder hen bevonden zich twee Westvlamingen, Leo De Neckere (1800-1833) uit Wevelgem die, slechts 33 jaar oud als bisschop van New Orleans zou overlijden, en David Deparcq (1795-1864) uit Zarren, die vikaris-generaal worden zou van het bisdom Louisville in Kentucky.

Stellig werd ook Van Den Poel beïnvloed door de aansporingen van Nerinx en Dubourg en door de afreis van zijn mede-seminaristen. Misschien moet zelfs hier de kiem worden gezocht van zijn eigen latere missieroeping. Inmiddels bleef hij echter op het Gentse seminarie waar hij, in de loop van 1817, onaangenaam werd verrast door de ballingschap van zijn bisschop, Mgr. M. J. de Broglie.

Het is niet zeker wie, in de afwezigheid van de bisschop van Gent, op 15 mei 1818 aan seminarist Leo-Fidelis Van Den Poel de diakenwijding toediende. Vast staat evenwel dat de bijna 29-jarige Van Den Poel op 7 augustus 1819 te Doornik priester werd gewijd door de bisschop van die stad, Mgr. F. J. Hirn. Zoals Mgr. de Broglie was Mgr. Hirn bekend geweest om zijn principieel verzet tegen het machtsmisbruik van Napoleon en was hij in 1811 de Broglies medegevangene geworden te Vincennes. De lange plechtigheden van de priesterwijding, die hij in de plaats van de verbannen Mgr. de Broglie voltrok, bleken al te zwaar

voor de reeds ziekelijke Mgr. Hirn. Hij zou inderdaad slechts 12 dagen daarna, op 19 augustus 1819, overlijden..

Van Willem I tot Leopold I

Enkele weken na zijn wijding ontving priester Van Den Poel zijn eerste benoeming, niet van zijn verbannen bisschop maar van de vikarissen-generaal die in diens plaats het Gentse bisdom bestuurden. Zo werd Van Den Poel in oktober 1819 «onderpastor» te Drongen. Reeds het volgende jaar werd hij gepromoveerd tot geestelijke directeur van het «Koninklyk College» te Gent en twee jaar daarna volgde zijn benoeming tot «onderpastor» op de Sint-Maartensparochie te Kortrijk.

Al die tijd kon de jonge priester zijn apostolaat uitoefenen zonder gevaar voor staatsinmenging, maar dat werd anders toen hij in oktober 1824 «principael» werd van het bisschoppelijk «College» van Kortrijk. Het was immers de bedoeling van Willems Regering gaandeweg het hele onderwijssysteem in de Nederlanden te monopolizeren, en vanaf 1825 werd die politiek op vrij drastische wijze toegepast. Alle klein- en groot-seminaries werden afgeschaft en vervangen door het fameuze «Collegium Philosophicum» van Leuven. Bovendien zouden alle «Latijnse Scholen» en «Colleges» op 1 oktober 1825 hun deuren moeten sluiten, indien ze niet formeel door de Regering waren «erkend» en... die «erkenning» werd slechts verleend aan scholen die door leken werden bestuurd. Zo werd in 1825 ook het «College» van Kortrijk opgedoekt en stond «Principael» Van Den Poel zonder bediening.

Hoewel Mgr. de Broglie reeds op 20 juli 1821 in ballingschap overleden was, had het Gentse bisdom in 1825 nog steeds geen bisschop ten gevolge van de heersende spanning tussen Willems regering en de Heilige Stoel. Opnieuw dus ontving Van Den Poel zijn benoeming van de vikarissen-generaal. Deze keer vertrok hij als «onderpastor» naar Eeklo, waar hij drie jaar lang zou blijven. Inmiddels waren te Gent en te Kortrijk zijn talenten als jeugdupvoeder gebleken, en dat verklaart wel zijn benoeming op 21 juni 1828 tot «Directeur der apostelyke Zondagschool» te Brugge.

De «zondagscholen» — een eeuwenoude Belgische stichting — zorgden ervoor dat arme kinderen, die in de week gingen werken, althans op zondag een stuk onderricht ontvingen, vooral

dan op godsdienstig gebied. Onder Willem I waren de «zondagscholen», niettegenstaande de overdreven staatsijver van de gouverneurs van Oost- en West-Vlaanderen, ongeveer de enige onderwijsinstellingen die aan de bemoeizucht van de Regering wisten te ontsnappen. Toch was zijn nieuwe taak niet voldoende voor de ijver van priester Van Den Poel, maar het zou nog een poosje duren vooraleer hij meer armslag zou krijgen.

Het besef van de sociale nood, die hij ook van nabij had leren kennen als directeur van de Brugse «Zondagscholen», leidde priester Van Den Poel tot het nemen van een waardevol initiatief. Gebruik makend van de onderwijsvrijheid, die het pas ontstane België garandeerde, stichtte Van Den Poel op 4 januari 1831 een «leer- en werkschool» en een «knechtjes weezenhuis». In 1816 reeds had priester Leo De Foere (1787-1851) iets soortgelijks gedaan toen hij zijn «armenschool voor meiskens» oprichtte in de «omkeer van de St. Jakob- naer de Ezelstraat», en die bloeiende instelling was beslist een aanlokkelijk voorbeeld voor Van Den Poel.

Onder het Hollands bewind was Van Den Poel in de Goezeputstraat gaan wonen. Al spoedig bleek het huis te klein, en op het einde van 1831 verhuisde hij naar de Nieuwstraat. Met hem was zijn trouwe huishoudster, Juffrouw Sophie Kwyns, die in 1800 te Oostende was geboren en vanuit Maldegem waar ze werkzaam was Van Den Poel naar Brugge was gevolgd toen die Eeklo verliet. Uit die tijd zijn ook, in de bevolkingsboeken van de stad Brugge, twee namen bewaard gebleven van kinderen die bij Van Den Poel inwoonden : de 12-jarige «weeze» Matthias Monnaville en de 10-jarige «leerjongen» Jan-Baptist Verhelle. Maar voor het overige verdwijnt elk spoor van Van Den Poels stichting, al wordt zijn instelling nog bloeiend genoemd bij zijn dood in 1837.

Het blijft onzeker of Van Den Poel door Mgr. Boussen, die op 23 juli 1834 bezit nam van de «herstelde» Brugse bisschopszetel, werd aangesteld tot geestelijke leider of kapelaan bij de Zusters Koletienen te Brugge, en zelfs of hij ooit officieel die opdracht kreeg. Nochtans staat het vast dat hij in die hoedanigheid optrad en goed bekend was met het klooster in de Zilverstraat dat de Zusters voorlopig betrokken na de verwoesting, onder de Franse Revolutie, van hun eeuwenoude «Sinaï-Abdij» in de buurt van de Katelijnepoort.

Sinds februari 1831 was de leiding van de Brugse Koletienen toevertrouwd aan een jonge en dynamische abdis, Moeder Marie-Dominique Berlamont (1799-1871) uit Izegem. Onder de Zusters was het een publiek geheim dat hun jonge overste extazes en vizioenen kende, en priester Van Den Poel zou daar in een bepaald geval heel concreet mee te maken krijgen.

In 1833 werd Moeder Berlamont immers zwaar ziek en Mijnheer Van Den Poel werd uitgenodigd het heilig oliesel toe te dienen. Heel de kommuniteit stond rond het ziekbed geschaard en was meteen getuige van een nieuwe «extaze» van de abdis, die door woord en teken te kennen gaf dat ze de Heilige Maagd aanschouwde in al haar hemelse schoonheid. Zoals de Zusters was ook priester Van Den Poel eerst diep onder de indruk, maar toen de «extaze» bleef duren, beval hij de zieke — «in naam van de heilige gehoorzaamheid» — tot bezinning te komen. Onmiddellijk, zo zegt de kroniek, zweeg de abdis en was ze in staat zeer devoot de «laatste sacramenten» te ontvangen...

Het Amerikaanse experiment

Met zijn zondagscholen, zijn pas gesticht leer- en werkhuis en zijn geestelijke leiding scheen priester Van Den Poel een veelomvattende taak te hebben, maar toch bleek hij daarmee niet tevreden. Stellig was hij in de zomer van 1832 reeds duchtig bezig met een heel ander apostolisch project : als missionaris te vertrekken naar Amerika.

Daarmee greep hij als het ware terug naar het missie-ideaal van Nerinckx en Dubourg uit zijn seminarietijd, maar ongetwijfeld speelde zijn relatie met de Zusters Koletienen hierbij ook een zekere rol.

Twee Zusters van het Brugse Koletienenklooster, Françoise Vindevoghel en Victoire De Seille, waren immers sinds 1826 in de «Amerikaanse Missie» werkzaam en Abdis Berlamont zelf had, als novice, er even aan gedacht de beide geproteste Zusters te vergezellen. De Bisschop van Cincinnati, de Dominikaan Mgr. Edward Fenwick (1768-1832), die in België theologie had gestudeerd, was in 1824 persoonlijk te Brugge bij de Zusters Koletienen om hulpmiddelen voor zijn missie komen vragen, en hij was daarbij vergezeld geweest van zijn Franse vikaris-generaal die, als missionaris in Amerika, beter bekend was met zijn verengelste voornamen : Stephen Theodore Badin (1768-1853).

Uit de schaars bewaarde dokumenten blijkt nu dat het precies Van Den Poels plan was hulp te gaan bieden aan de reeds 64-jarige maar nog zeer actieve Franse missionaris. Stephen Theodore Badin had immers enkele jaren gewerkt onder Potawatomi-Indianen in de Staat Michigan en, vooraleer zich terug te trekken, wenste hij zijn werk te stabilizeren. Met die bedoeling had hij landerijen en gebouwen gekocht te South Bend, op de grens tussen Indiana en Michigan, om er niet enkel een weeshuis maar ook een soort landbouw- en technische school op te richten. Wat hem ontbraken, waren de leerkrachten die het hele bedrijf zouden gaande houden en Badin dacht daarom aan een klooster-gemeenschap van leken-opvoeders bestaande uit leerkrachten en ambachtslieden.

Die gedachte was niet nieuw. Reeds op 4 juli 1813 had de Franse Bisschop van Bardstown, Kentucky, Mgr. B. J. Flaget (1763-1850), het volgende genoteerd in zijn dagboek : «Vandaag, terwijl ik de mis celebreerde, had ik een verstrooidheid of wellicht een goede gedachte, namelijk ambachtslieden van verschillende categorieën te verzamelen die zich door religieuze geloften aan God zouden toewijden, in gemeenschap leven, en jongeren in hun vak opleiden...».

Mgr. Flaget had die «verstrooidheid» niet in zijn dagboek begraven maar ze veeleer gepropageerd, zodat Bisschop Dubourg, Karel Nerinckx en Mgr. Flaget zelf gepoogd hadden dergelijke kloosters te vestigen. Al hun pogingen waren echter vruchteloos gebleven, en nu zou priester Van Den Poel op zijn beurt hetzelfde wagen.

Pas was de vreselijke cholera van 1832 — de «Aziatische» ! — te Brugge uitgewoed, waar ze «in weing tyd, zegt de kroniek, 293 menschen ten grave sleepte», of Van Den Poel begon uit te zien naar kandidaten voor zijn geplande missiestichting.

Reeds in oktober 1832 komen twee jonge ambachtslieden bij hem inwonen in de Nieuwstraat : Peter Demeersman, 21 jaar, een schoenmaker uit Alveringem, en de pas 20-jarige Brugse kleermaker Karel Van Daele. Op een of andere manier was Van Den Poel in betrekking gekomen met de kapelaan van de Sint-Antoniusparochie te Antwerpen, Eerwaarde Heer Jan De Bruyn (1797-1839). Toen hij hoorde dat de 35-jarige priester eveneens van de Amerikaanse missie droomde, gingen beiden van harte

samenwerken. Vooraleer het jaar om was hadden ze een flinke groep vrijwilligers bijeen die allen mee wilden naar Amerika. Hier en daar zou er nog een kandidaat wegvallen, zoals Peter Demeersman die op 22 augustus 1833 Van Den Poel vaarwel zegde, maar acht dagen later kon Van Den Poel zijn eigen naam en die van Karel Van Daele uit de Brugse bevolkingsboeken laten schrappen met de bondige mededeling dat ze naar «America» zouden vertrekken !

Eerst had Van Den Poel nog de zorg voor zijn weeshuis en zijn leer- en werkschool aan bevriende priesters toevertrouwd, de Eerwaarde Heren P. F. Deven (1799-1866), afkomstig van Wakken zoals Van Den Poel zelf, en K. L. Walle (1797-1875) uit Poperinge. Natuurlijk had priester Van Den Poel ook de nodige toestemming aan zijn geestelijke overheid gevraagd, en op 5 september 1833 ondertekende Mgr. F. R. Boussen, als administrator voor West-Vlaanderen, Van Den Poels ontslagbrief uit het Bisdom Gent : «Wij getuigen, zo schreef de bisschop, dat Wij deze priester wel kennen en dat hij gekenmerkt wordt door buitengewone vroomheid en godsvrucht».

Op dinsdag 10 september 1833 verliet de Amerikaanse driemaster *Groton*, onder het gezag van Kapitein Richard Baker, de Antwerpse haven. Het klein vrachtschip telde slechts dertien passagiers : priesters Van Den Poel en de Bruyn met hun elf gezellen, van wie er twee slechts zeventien jaar oud waren. Onder die toekomstige missionarissen bevonden zich twee onderwijzers, twee landbouwers, twee timmerlieden, één smid, één schoenmaker, één kleermaker, één barbier die tevens wever was, en één klompenmaker. Zo te zien was dit wel het ideale gezelschap voor priester Badins bedoelingen.

Op zaterdag 15 september 1833 kon het *Antwerpsch Nieuwsblad* dan ook schrijven : «Den heer van de Poele, priester, is dezer dagen uyt Antwerpen naer het bisdom Cincinnati, in de Vereenigde-Staeten van Amerika, vertrokken ; hy is door eenen antwerpschen onder-pastoor en door tien werklieden van verschillende ambagten, als metsers, timmerlieden, schrynwerkers, kleermaekers, schoenmaekers, enz. vergezeld, en is voornemens een schoon model-gestigt in een gewest op weynigen afstand van de wooningen der wilde Indiaenen op te rigten».

In Amerika zou Van Den Poel, met zijn gezellen, evenwel niet in

dienst treden van het Bisdom Cincinnati maar wel van het pas opgerichte Bisdom Detroit.

De allereerste onderhandelingen met priester S. T. Badin hadden Van Den Poel ertoe geleid zijn diensten aan te bieden aan Mgr. Edward Fenwick, Bisschop van Cincinnati. Maar de bisschop was op 26 september 1832 overleden, als een van de laatste slachtoffers van de cholera-epidemie die ook in Amerika vreselijk had gewoed. Op 9 maart 1833 had Paus Gregorius XVI het Bisdom Cincinnati gesplitst en het nieuwe Bisdom Detroit gekreërd. Badins mede-vikaris-generaal, de Duitse missionaris Friedrich Rese (1791-1871), werd tot eerste Bisschop van Detroit benoemd. Op 6 oktober 1833 werd Mgr. Rese te Cincinnati bisschop gewijd, maar hij zou pas eind december te Detroit arriveren.

Aangezien South Bend — de plaats die door Badin bestemd was voor Van Den Poels stichting — tot het nieuwe Bisdom Detroit behoorde, werden Van Den Poel en zijn gezellen onderdanen van Mgr. Rese. Na een «lange en pijnlijke zeereis» van bijna twee volle maanden, was heel de groep begin november te New York geland. Mgr. Rese verbleef toen net voor enkele dagen te New York en daar moeten ze van hem vernomen hebben, dat hun bestemming voorlopig Detroit zelf was. Ze arriveerden er, nog vóór de bisschop, rond het midden van december 1833, en op 7 januari 1834 namen ze allen deel aan de plechtige installatie van Mgr. Fr. Rese als eerste Bisschop van Detroit. Van Den Poels gezelschap, priester J. De Bruyn, schreef een geestdriftig verslag over die plechtigheid waarvan een groot deel zich afspeelde in het onlangs gestichte «St. Clare Institute» — de school die geleid werd door de Brugse Koletienen en enkele Amerikaanse medezusters!

In zijn verslag noteerde priester De Bruyn echter ook ànder nieuws. Bisschop Rese verlangde zo spoedig mogelijk de oprichting van een kollege en klein-seminarie en daarom wenste hij de Belgische priesters in de nabijheid van Detroit te houden veeleer dan ze naar South Bend onder de Indianen te sturen. Ten andere, rond die tijd was de druk van de Amerikaanse Regering op de Indiaanse stammen heel erg geworden, en ook de Potawatomi's zouden weldra uit Michigan en Indiana worden verdreven naar de «Far West». Van zijn kant had Van Den Poel — van

wie later zou worden getuigd, dat zijn gezond oordeel niet op hetzelfde niveau stond als zijn evidente goede wil — blijkbaar zelfs de lange zeereis niet voldoende benut om zijn plannen te bespreken met zijn volgelingen, en weldra maakten die jonge mensen het hem duidelijk dat ze er niet aan dachten «kloosterlingen» te worden. Kortom, in de lente van 1834 behoorde Van Den Poels Amerikaans experiment reeds tot het verleden. De ontgoochelde vikaris-generaal S. T. Badin zou enkele jaren later beweren dat de duivel op bedrieglijke wijze het hele plan had doen mislukken.

Nu had Van Den Poel maar één verlangen meer : zo spoedig mogelijk naar België terug te keren, na eerst het nodige te hebben gedaan om enigszins de toekomst van zijn gezellen veilig te stellen. Gegevens ontbreken echter over het verdere lot van zijn medereizigers, uitgenomen in drie gevallen. Priester De Bruyn bleef als missionaris werkzaam in het Bisdom Detroit, en ook de twee onderwijzers — Peter Warlop en Karel Bauwens — boden aan Mgr. Rese hun diensten aan, met het verzoek priester te mogen worden in zijn bisdom.

De Westvlaming Peter Warlop was op 12 april 1798 te Heule geboren en was dus 36 jaar vol in de lente van 1834. Twee jaar later reeds, op 21 maart 1836, zou hij te Detroit priester worden gewijd en nog hetzelfde jaar werd hij pastoor van de Sint-Jozefsparochie in Bay Settlement, het huidige Erie in Michigan. In 1872 verliet hij de Amerikaanse missie en op 11 februari 1873 overleed hij in zijn geboortedorp Heule. Zijn jongere kollega, Karel Bauwens, werd eveneens op 21 maart 1836 te Detroit priester gewijd en was toen ruim 25 jaar' oud. Bauwens was geboortig van Aalst, maar omtrent zijn geboortedatum blijven de archiefstukken vaag en laten ze enkel toe te besluiten dat hij in 1811 werd geboren. Als priester was Karel Bauwens werkzaam in de volgende plaatsjes van het Bisdom Detroit : St. Clair, Swan Creek en Newport. In 1841 moet hij een stuk van het fatale sluitingsjaar van het «College of St. Philip Neri» hebben meegemaakt, maar nog datzelfde jaar kwam hij om gezondheidsredenen naar België terug. Aanvaard in het Bisdom Gent, werd hij coadjutor van Kanunnik De Decker in diens funktie van algemene «direkteur» van de Zusters van Liefde. Reeds op 11 oktober 1844 overleed priester Bauwens te Gent, in het klooster «Terhaegen» van de Zusters van Liefde, slechts 33 jaar oud...

Het «Missiehuis» te Brugge

In de zomer van 1834 was Van Den Poel opnieuw te New York, wachtend op een gunstige scheepsgelegenheid. Het valt niet uit te maken of een of andere van zijn vroegere gezellen bij hem was om naar Europa terug te reizen. Zeker is het evenwel dat hij te New York iemand ontmoette, met wie hij de overvaart zou maken: de toen bijna 37-jarige Noordbrabantse schoenmaker Theodoor-Jacobus Rijken (1797-1871).

In die man ontdekte Van Den Poel tot zijn aangename verrassing een ware geestgenoot. Ook Rijken droomde immers van een kloostergemeenschap van leerkrachten en ambachtslieden, die een missiegezelschap zouden vormen, vooral bestemd voor Amerika. Om ervaring op te doen, was Rijken vanaf 1831 op de «Amerikaanse Missie» werkzaam geweest, zelfs een hele tijd als medewerker van priester S. T. Badin op de eigenste plaats, te South Bend, waar Van Den Poel «zijn» stichting had moeten beginnen.

Van Den Poel was onmiddellijk vuur en vlam en hij stelde aan Rijken voor hem naar Brugge te vergezellen. Rond midden augustus 1834 verlieten beide mannen New York op het zeilschip *Ajax* dat hen naar Liverpool bracht. Enkele dagen later, in september 1834, arriveerden ze samen te Brugge.

Van Den Poel wenste deze keer de zaak beter voor te bereiden. Te Brugge zou een opleidingshuis voor de nieuwe missiestichting worden geopend en pas na voldoende vorming zouden de leden naar Amerika worden gestuurd. Natuurlijk was ook geld van doen en daarom werd te Brugge een derde man in het bondgenootschap opgenomen, priester Benoît Van Den Bussche (1799-1871) uit Veurne.

Mijnheer Van Den Bussche was toen slechts 35 jaar oud maar reeds «rustend priester», getroffen door een vroegtijdige doofheid die hem alle apostolische bedrijvigheid belette. Hij was echter een bemiddeld man en hij bezorgde het nodige geld, eerst voor de huur en daarna voor de aankoop van een huis voor het geplande missie-instituut: het huidige nummer 1 in de Sint-Gilliskoorstraat waar Van Den Poels vroegere huishoudster Sophie Kwyns al dadelijk haar intrek ging nemen.

Het is dan januari 1835 en priester Van Den Poel wordt naar Wakken geroepen, waar zijn vader, de dokter, op 29 januari

overlijdt, 77 jaar oud. De erfenis die hem na dat overlijden ten deel valt, bestemt Van Den Poel voor zijn nieuwe stichting en, om de financiële kant helemaal veilig te stellen, werkt hij met Rijken het volgende plan uit : Rijken zal in Nederland verdere fondsen bijeen bedelen en Van Den Poel zal hetzelfde doen in België.

In maart 1835 gaan beiden op stap. Rijken heeft voordien een uitvoerig plan opgesteld, dat hij aan eventuele weldoeners én kandidaten hoopt voor te leggen, maar één zaak ontbreekt hem : de toelating tot bedelen. En dat is precies wat de Nederlandse Regering nodig acht, vooral wanneer het gaat om een buitenlandse kloosterstichting. Zo komt Rijken in eerder onprettig contact met de Nederlandse politie en wordt hij een drietal maanden in de gevangenis opgesloten. De censuur op de brieven is er van dien aard, dat Rijken het niet raadzaam acht te schrijven aan zijn medewerkers in het voor Nederlanders nog steeds «opstandige» België. Uit Rijkens zwijgen leidt priester Van Den Poel voorbarig af dat ook deze nieuwe gezel hem in de steek liet en, bovendien, heeft zijn onrustige geest al een gloednieuw plan opgebouwd.

Op zijn tochten had Van Den Poel te Schaarbeek de stichting leren kennen van de Oratorianen van Sint-Filip Neri die in de herfst van 1834, na vele jaren ballingschap, in België waren teruggekeerd. Die gemeenschap van priesters, met haar typische autonomie voor de afzonderlijke kommunititeiten, sprak Van Den Poel onmiddellijk aan. Hij werd lid van de Oratorianen, maar met het idee naar de States terug te keren en te Detroit een eigen «oratorium» te vestigen.

Toen Rijken eind september 1835 zich naar Brugge terughaastte, was Van Den Poel reeds opnieuw naar Amerika vertrokken. Onhandig en verlegen verklaarde priester Van Den Bussche dat hij medelijden had met Rijken en liet het daarbij. Maar huishoudster Sophie Kwyns deed blijkbaar iets meer : van haar kreeg Rijken het adres Korte Vuldersstraat 32, waar Sophie vroeger zelf bij een priester in dienst was geweest en waar Rijken onderdak zou vinden. Immers, gesteund door zijn raadsman, de gevierde «volksmissionaris» Pater Isidoor Vandekerckhove, Jezuïet (1791-1871), was Rijken besloten zélf Van Den Poels onvoltooid gebleven stichtingsplan uit te voeren.

Intussen had Van Den Poel te Detroit een hartelijk welkom ontvangen vanwege Mgr. Rese, die nu de kans zag een kollege op te richten. Van Den Poels vroegere gezelschap, priester J. De Bruyn, werd naar Detroit teruggeroepen en op 1 oktober 1836 begon het Oratoriaans «College of St. Philip Neri» zijn eerste schooljaar.

Op zijn beurt richtte Rijken zich tot Mgr. Rese, maar per brief. De Bisschop van Brugge, Mgr. F. R. Boussem, bleek immers wel bereid Rijkens plan te steunen maar wilde toch eerst van een Amerikaanse bisschop vernemen of deze inderdaad zo'n stichting verlangde.

Het was naïef van Rijkens kant zijn brief in het Nederlands te schrijven omdat — zo bekende hij later — «de bisschop eenen Duitscher was» en dus hopelijk het Nederlands zou begrijpen ! Maar Mgr. Rese gaf de brief door aan priester Van Den Poel, en Rijken kreeg geen antwoord. Dat vernam Rijken nadat hij — «na lang wachten» — aan een andere Belgische priester te Detroit had geschreven, vermoedelijk de toen onlangs gewijde Peter Warlop uit Heule.

Detroit zou echter niet het begin worden voor het missiewerk van Rijkens stichting, want het antwoord dat hij ten slotte van Bisschop Rese ontving was totaal onsamenhangend — als een voorteken van de geestesziekte die de bisschop spoedig daarna zou dwingen ontslag te nemen en het bisdom te verlaten.

Ook voor priester Van Den Poel bracht Detroit niet het verhoopte sukses. In het begin van 1837 werd Van Den Poel ernstig ziek en hij bezweek «aan galkoorts» de 28ste januari van dat jaar, nog geen 47 jaar oud. Zijn opvolger als «president» van het «College of Saint Philip Neri», priester J. De Bruyn, zou hem in september 1839 in het graf volgen, en het «college» zelf ging teniet. In 1842 brandden de gebouwen totaal af, maar toen telde het «college» al geen studenten meer...

Toch zou Van Den Poels invloed op de «Amerikaanse Missie» verder reiken dan die weinige jaren waarin hij zelf in Michigan werkte, en zelfs zijn kortstondige experimenten zouden hem in een zekere zin overleven.

Hij was het inderdaad die Peter Warlop in 1833 naar Amerika bracht, en deze zou een merkwaardige missieloopbaan kennen van bijna 40 jaar ! Anderzijds zou T. J. Rijken in juni 1839 erin

slagen te Brugge zijn kongregatie van de Broeders Xaverianen te stichten — een instelling die vanaf 1854 met groeiend sukses missionair werkzaam zou zijn in de States.

Bij zijn overhaaste terugkeer naar Amerika, in 1835, had Van Den Poel het nog erg vage Brugse «Missiehuis» niet helemaal vergeten. Dat blijkt duidelijk uit zijn testament waarin hij uitdrukkelijk een som van duizend frank bestemde voor dat «Missiehuis». Van Den Poels zuster Rosalie bezorgde die som op 30 september 1839 aan de Bisschop van Brugge «om er van te beschikken volgens uw welbelieven». Mgr. Bousen liet het geld geworden aan T. J. Rijken en zijn eerste medebroeders, omdat hij die terecht beschouwde als de eigenlijke uitvoerders van Van Den Poels stichtingsplannen.

Het is weliswaar zo, dat stichter Rijken reeds vóór zijn kenismaking met priester Van Den Poel soortgelijke plannen had gekoesterd, en dus ook zonder diens invloed wellicht een missie-instituut had opgericht. Maar dat Rijken zijn Broeders van Sint-Franciskus-Xaverius of Broeders Xaverianen precies te Brugge stichtte, valt alleen te verklaren door zijn tijdelijke associatie met Leo-Fidelis Van Den Poel, de dokterszoon uit Wakken !

